

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ЛОГІКА”

Харків
2013

Електронна копія

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ЛОГІКА”

(галузі знань: 0304 “Право”,
0302 “Міжнародні відносини”;
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”;
напрями підготовки: 6.030401 “Правознавство”,
6.030202 “Міжнародне право”)

для студентів I курсу денних факультетів

*Затверджено вченою радою університету
(протокол № 3 від 16.11.2012 р.)*

Програма навчальної дисципліни “Логіка” (галузі знань: 0304 “Право”, 0302 “Міжнародні відносини”; освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”; напрями підготовки: 6.030401 “Правознавство”, 6.030202 “Міжнародне право”) для студентів I курсу денних факультетів / уклад.: О. М. Юркевич, В. Д. Титов, С. Д. Цалін та ін. – Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2013. – 10 с.

У к л а д а ч і: О. М. Юркевич,
В. Д. Титов,
С. Д. Цалін,
О. П. Невельська-Гордєєва,
Ж. О. Павленко

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 10 від 14.12.2012 р.)*

I. ВСТУП

Логіка є навчальною дисципліною, яка вивчається за вільним вибором студентів. Її викладання сприяє формуванню і розвитку логічної культури майбутніх юристів.

Предметом логіки є форми думки при правильному мисленні і закони, за якими відбувається мислення у пошуках істини.

Мета – засвоєння форм думки і законів правильного мислення.

У результаті вивчення цієї дисципліни студенти повинні:

– **знати** особливості абстрактного мислення та його вираження в мові; мати уявлення про природу та процес логічного мислення, основи традиційних і сучасних теорій поняття, судження, умовиводу, гіпотези, доведення та ін.;

– **вміти** використовувати логічні закони і правила щодо побудови та аналізу понять, суджень, умовиводів, гіпотез, доведень, норм права; користуватися засобами традиційної й сучасної логіки в аналізі думок, висловлених природною мовою.

II. ЗМІСТ

Розділ 1. Предмет та значення логіки. Поняття.

Предмет та значення логіки. Походження і значення поняття “логіка”. Інтуїтивна і наукова логіка. Місце логіки у структурі наукового пізнання та системі наук.

Поняття про мислення. Чуттєве пізнання та абстрактне мислення. Особливості абстрактного мислення.

Поняття “логічна форма” (структура). Основні логічні форми: поняття, судження, умовивід. Поняття “логічний закон”. Істинність та формальна правильність міркувань. Історія науки логіки.

Загальнотеоретичне та практичне значення логіки. Значення логіки для правознавства та юридичної практики.

Логіка і мова. Проблема співвідношення мислення і мови. Функції мови. Штучні та природні мови. Логічний аналіз мови як спосіб вияву логічних форм та структур. Семіотичний підхід до мови. Поняття “знак” і види знаків. Значення і смисл. Види смислів. Рівні семіотичного аналізу мови. Семіотичний “трикутник”.

Взаємодія мови логіки та мови права як семіотичних систем. Мова та метамова права і правознавства.

Логічна характеристика понять. Види понять. Загальна характеристика поняття. Основні логічні засоби формування понять: аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення. Засоби вираження понять у мові. Поняття та слово. Терміни. Роль понять у пізнанні.

Логічна структура поняття. Зміст поняття. Ознаки предметів та їх види. Зміст поняття як система суттєвих ознак. Обсяг поняття. Класи (множини), типи множин, поняття підмножини. Індивіди класів (елементи множини). Закон зворотного відношення між обсягом та змістом поняття.

Види понять за обсягом (екстенціональна характеристика понять). Нульові поняття: хибні, гіпотетичні та необхідні. Ненульові поняття: загальні та одиничні, збірні та незбірні, універсальні.

Види понять за змістом (інтенціональна характеристика понять). Конкретні та абстрактні, співвідносні та безвідносні, позитивні та негативні поняття.

Відношення між поняттями. Порівняльні та непорівняльні, сумісні та несумісні поняття. Типи сумісності: рівнозначність (тотожність), перехрещення, підпорядкування. Типи несумісності: співпідпорядкування, протилежність (контрарність), суперечність (контрадикторність), доповнення (комплементарність). Використання кіл Ейлера для виразу відношень між поняттями.

Логічні операції з поняттями. Узагальнення та обмеження понять.

Визначення (дефініція) понять. Структурні елементи визначень. Види визначень. Прийоми, подібні до визначення. Правила та можливі помилки у визначеннях. Значення визначень в утворенні та розвитку понять права.

Операції з класами (обсягами) понять: об'єднання (складання), перехрещення класів (множення), створення доповнення до класу (віднімання).

Логічний поділ понять. Структурні елементи операції поділу. Види поділу. Мереологічний поділ. Правила поділу понять та їх можливі порушення.

Класифікація та її види. Загальнонаукове значення поділу та класифікації понять.

Розділ 2. Судження. Основні закони логіки

Судження. Загальна характеристика судження. Судження та речення. Логічне значення суджень. Прості та складні судження. Категоричні й некатегоричні судження.

Структура простого судження. Види простих категоричних суджень: атрибутивні, релятивні та екзистенційні. Види атрибутивних суджень за кількістю і якістю. Визначені та невизначені судження; судження з виключенням. Поняття про квантор, види кванторів. Розподіл термінів у судженнях, правила розподілу та кругові схеми відношень між термінами. Логічний

квадрат. Види відношень між атрибутивними судженнями за логічним квадратом.

Некатегоричні судження. Складні судження та їх види. Логічні сполучники. Формули складних суджень. Умови істинності складних суджень та їх стисле визначення за допомогою істиннісних таблиць (матриць).

Модальні судження. Поняття про модальність. Типи модальностей. Деонтична модальність та формальний аналіз норм права.

Основні закони логіки. Принципи правильного мислення – визначеність, послідовність, несуперечливість та доказовість. Поняття “логічний закон”.

Закон тотожності, закон несуперечливості, закон виключеного третього, закон достатньої підстави. Умови дії основних законів логіки. Типові логічні помилки при порушенні законів логіки. Значення законів логіки для правознавства та юридичної практики.

Розділ 3. Умовивід. Доведення

Загальна характеристика умовиводів. Поняття про умовиводи. Структура умовиводів. Види знань, що містяться в умовиводі. Види умовиводів за структурною відмінністю: дедукція, індукція, традукція (аналогія). Демонстративні та недемонстративні умовиводи.

Безпосередні умовиводи: структура і характер висновку. Види безпосередніх умовиводів: перетворення, обернення, протиставлення предикатів. Виводи за логічним квадратом та з модальних суджень.

Загальна характеристика опосередкованих умовиводів, їх видів.

Дедуктивні умовиводи. Поняття “дедуктивний умовивід”: структура і характер висновку. Поняття про силогізми. Прості і складні дедуктивні умовиводи.

Категоричний силогізм. Структура категоричного силогізму. Аксиоматичні та загальні правила категоричного силогізму.

му. Фігури та модуси категоричного силлогізму. Спеціальні правила фігур. Правильні модуси. Добір правильних модусів за допомогою кіл Ейлера. Категоричний силлогізм із судженнями, що виділяють. Висновки із суджень з відношеннями.

Умовиводи із складними судженнями. Суто умовний силлогізм: схема і правило отримання висновку. Умовно-категоричний силлогізм: схема, правила отримання висновку і модуси. Еквівалентно-категоричний силлогізм: схеми правильної побудови. Розділово-категоричний силлогізм: правило побудови і схеми висновку. Умовно-розділові (лематичні) силлогізми: схеми побудови, правила і види (конструктивна та деструктивна дилеми).

Ентимема (скорочений силлогізм). Види ентимем. Полісиллогізм: структура і види. Скорочені і складноскорочені силлогізми (сорити та епіхейреми).

Значення дедукції для юридичної практики.

Недедуктивні умовиводи. Загальна характеристика та види недедуктивних (імовірних) умовиводів. Математична та логічна ймовірність. Ступені ймовірності.

Індуктивні умовиводи. Логічна природа індукції. Структура та види індуктивних умовиводів. Умови підвищення ступеня ймовірності індуктивного висновку.

Індуктивні методи встановлення причинних зв'язків. Поняття “причинність”. Редукція у встановленні причинних зв'язків. Методи встановлення причинних зв'язків між явищами.

Статистичні узагальнення. Індуктивна природа статистичних узагальнень. Популяція, приклад і частота ознаки. Взаємозв'язок індукції та дедукції.

Умовиводи за аналогією (традукція). Поняття та загальна характеристика аналогії. Структура аналогії. Види умовиводів за аналогією. Умови, що підвищують ступінь імовірності висновків за аналогією.

Роль аналогії як логічної підстави моделювання.

Доведення і спростування. Поняття “доведення”. Структура доведення: теза, аргументи, демонстрація. Види доведення: пряме і непряме. Різновиди непрямого доведення: від противного (апагогічне) і розділове (методом виключення).

Поняття про спростування. Методи спростування.

Правила доведення та можливі логічні помилки в доведенні. Паралогізми, софізми та парадокси. Методи їх усунення або розв'язання.

Гіпотеза. Гіпотеза як форма пізнання. Визначення гіпотези. Види гіпотез. Побудова гіпотези та етапи її розвитку. Критерії відбору гіпотез. Роль умовиводів та емпіричного досвіду при побудові гіпотез. Гіпотетико-дедуктивний метод.

Логічні засоби підтвердження гіпотез. Спростування гіпотез. Гіпотези в юридичному пізнанні.

III. СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Жеребкін В. Є. Логіка: підруч. / В. Є. Жеребкін. – К.: Знання, 2004. – 255 с.

Логіка: підруч. для студ. вищих навч. закладів / В. Д. Титов, С. Д. Цалін, О. П. Невельська-Гордєєва та ін.; за ред. В. Д. Титова. – Х.: Право, 2005. – 208 с.

Логіка: Хрестоматія / авт.-упор. С. Д. Цалін. – 3-те вид., переробл. і доповн. – Х.: Факт, 2010. – 864 с.

Хоменко І. В. Логіка – юристам: підруч. / І. В. Хоменко. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 224 с.

Цалін С. Д. Логічний словник-довідник: / С. Д. Цалін. – 4-те вид., виправл. і доповн. – Х.: Факт, 2006. – 400 с.

Щербина О. Логіка для юристів / О. Щербина. – 2-ге вид. – К.: Юрид. думка, 2007. – 264 с.

Навчальне видання

Електронна копія

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ЛОГІКА”

(галузі знань: 0304 “Право”,
0302 “Міжнародні відносини”;
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”;
напрями підготовки: 6.030401 “Правознавство”,
6.030202 “Міжнародне право”)

для студентів I курсу денних факультетів

У к л а д а ч і: ЮРКЕВИЧ Олена Миколаївна,
ТИТОВ Володимир Данилович,
ЦАЛІН Степан Дмитрович,
НЕВЕЛЬСЬКА-ГОРДЕЄВА Олена Петрівна,
ПАВЛЕНКО Жанна Олександрівна

Відповідальна за випуск *О. М. Юркевич*

Редактор *Л. В. Русанова*

Комп’ютерна верстка *А. В. Старжинської*

План 2013

Підп. до друку 08.01.2013. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 0,63. Облік.-вид. арк. 0,23. Вид. № 262.
Тираж 100 прим. Зам. № 4571. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ

Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня

Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.